

ПРЕГЛЕДНИ НАУЧНИ ЧЛАНАК

НАСИЉЕ У ПОРОДИЦИ У ПРАВОСУДНОЈ ПРАКСИ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕМиодраг Н. Симовић¹*Правни факултет Универзитета у Бањој Луци*Драган Јовашевић²*Правни факултет Универзитета у Нишу*Владимир М. Симовић³*Тужилаштво Босне и Херцеговине*

Апстракт: Од 2002. године када је у кривичноправни систем Републике Србије уведено кривично дјело насиље у породици, ова се инкриминација стално развијала у правцу побољшања ефикасности законских решења. Најзначајније рјешење насиља у породици прописује Кривични законик из 2005. године. Поред правно-теоријског приказа, у циљу указивања на основне карактеристике законских рјешења у праву Републике Србије и начин њихове имплементације у судској пракси Србије од стране надлежних правосудних органа, у раду се анализирају статистички подаци Републичког завода за статистику за територију Републике Србије у периоду 2006-2016. године. Посебан дио рада се огледа у анализи казнене политике судова при пресуђењу пријављених кривичних дјела (односно њихових учинилаца) како би се утврдила строгост или благост изречених врста и мјера кривичних санкција у конкретним случајевима.

Послије усвајања Истанбулске конвенције, ова инкриминација добија нову садржину, смисао и значај. Тако је 2016. године донијет посебан Закон о спрјечавању насиља у породици са системом хитних мјера које треба да спријече могућност понављања вршења овог кривичног дјела. Међутим, и поред прописаних строгих казни затвора за учиниоце овог кривичног дје-

1 Редовни професор Правног факултета у Бањој Луци, судија Уставног суда Босне и Херцеговине, редовни члан Академије наука и умјетности Босне и Херцеговине, редовни члан Европске академије наука и умјетности, инострани члан Руске академије природних наука и редовни члан Балканског научног центра Руске академије природних наука, miodrag.simovic@ustavnisud.ba.

2 Редовни професор Правног факултета Универзитета у Нишу, jovashana@ptt.rs.

3 Тужилац Тужилаштва Босне и Херцеговине и ванредни професор Факултета за безбједност и заштиту Независног универзитета у Бањој Луци и Факултета правних наука Универзитета „Витез“ у Витезу, vlado_s@blic.net.

ла, његово практично оживотворење у судској статистичкој пракси указује на: висок обим, структуру и динамику кривичних дела ове врсте; висок проценат одбачених кривичних пријава, обустава и прекида истраге, и благу казнену политику судова, која и поред прописане казне затвора, најчешће изриче друге врсте кривичних санкција.

Кључне ријечи: закон, кривично дјело, насиље у породици, казна, политика гоњења.

1. УВОД

Да би излагање о кривичном делу насиља у породици⁴ било свеобухватно и цјеловито, потребно је да поред теоријске анализе појма, елемената, карактеристика и облика испољавања, према законским решењима у кривичном, породичном, односно у полицијском законодавству у Републици Србији од 2002. до 2016. године, посветимо одређено мјесто и пажњу управо и анализи начина, обима и динамике испољавања овог кривичног дјела у судској и статистичкој пракси. Наиме, правни институти (а тиме и поједина кривична дјела) нису само апстрактни појмови предвиђени у прописима (правним актима), већ налазе своје оживотворење у свакодневној пракси органа кривичног правосуђа у различитим облицима и видовима испољавања. Стога је логично да последице излагања појма, елемената, карактеристика, обиљежја бића, те основних и тежих, односно посебних облика испољавања кривичног дела насиља у породици⁵, анализирамо и његово испољавање кроз статистичке показатеље.

У овој анализи практичког испољавања обима, динамике и тенденција кривичног дјела насиља у породици у Републици Србији у периоду од 2006. до 2016. године користили смо доступне статистичке податке објављене у билтенима Републичког завода за статистику Републике Србије, а то је управо и период примјене новог кривичног законодавства у Републици Србији. Прво ћемо анализирати стање у погледу обима и динамике извршених кривичних дјела уопште у Републици Србији, односно удио кривичних дјела против брака и породице гдје је и систематизовано кривично дјело насиља у породици⁶.

4 Драган Јовашевић, *Лексикон кривичног права* (Београд: Службени гласник Републике Србије, 2011), 560-562.

5 Драган Јовашевић, *Кривично право, Посебни део* (Београд: Досије, 2017), 116-118.

6 Берислав Павишић, Велинка Грозданић, Петар Веић, *Коментар Казненог закона* (Загреб: Народне новине, 2007), 534-536.

2. КРИВИЧНО ДЈЕЛО НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

У *Кривичном законнику Републике Србије* из 2005. године (КЗРС)⁷ у групи кривичних дјела против брака и породице, у глави XIX, прописано је у члану 194 кривично дјело насиље у породици. У упоредном законодавству се ово кривично дјело појмовно шире одређује, па се за његово одређење користе наслови „Насиље у породици или породичној заједници“ (члан 190 *Кривичног законика Републике Српске*⁸ или члан 220 *Кривичног законика Црне Горе*⁹). Нека законодавства ово кривично дјело не одређују у кривичном закону (законику), већ у споредном законодавству (нпр. *Закону о заштити од насиља у породици* из 2009. године – Хрватска). Послије новеле КЗРС из 2009., односно 2016. године ово кривично дјело има следећу садржину, облике испољавања и карактеристике који су уподобљени прихваћеним међународним стандардима у овој области.

У највећој мјери ово кривично дјело је по својим обиљежјима слично инкриминацији из члана 118а *Кривичног закона Републике Србије*, сем што су овај пут прописане знатно строжије казне за учиниоце таквог дјела. Такође, поред овог законског појма, насиље у породици¹⁰ одређује и *Породични закон*¹¹, при чему се ова два појма разликују у погледу радње извршења и својства учиниоца, односно пасивног субјекта (жртве). Само кривично дјело насиље у породици се састоји у примјени насиља, пријетњи да ће се напасти на живот или тијело, дрском или у безобзирном понашању чиме се угрожава спокојство, тјелесни интегритет или душевно стање члана своје породице¹². Поред овако одређеног појма насиља у породици¹³ у смислу одредби кривичног права, и породично право, у члану 197 *Породичног закона*, одређује појам и обиљежја насиља у породици.

7 „Службени гласник Републике Српске“, бр. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2018.

8 „Службени гласник Републике Српске“, број 64/2017.

9 „Службени лист Републике Црне Горе“, број 70/2003, 23/2004, 47/2006, 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011, 40/2013, 56/2013, 58/2015 и 44/2017.

10 Марина Кузман, Гордана Павлековић, *Насиље над женом у обитељи* (Загреб: Друштво за психолошку помоћ, 2004), 213-221.

11 „Службени гласник Републике Српске“ бр. 18/2005, 72/2011 и 6/2015.

12 Драган Јовашевић, *Насиље у породици* (Београд: Институт за криминолошка и социолошка истраживања, 2018), 147-154.

13 Драган Јовашевић, Љубинко Митровић, Вељко Икановић, *Коментар Кривичног законика Републике Српске* (Бања Лука: Службени гласник Републике Српске, 2018), 438-439.

2.1. Основни облик кривичног дјела

Објект заштите код кривичног дјела насиље у породици је тјелесни и душевни интегритет и достојанство личности члана породице. Ово је посебни, специјални облик кривичног дјела угрожавања сигурности¹⁴.

Радња извршења¹⁵ је изражена употребом трајног глаголског облика што значи да дјело постоји без обзира на то да ли је дјелатност чињења предузета једном или више пута према истом пасивном субјекту, при чему број поновљених радњи може бити од значаја за одмјеравање казне учињоцу¹⁶. Радња извршења се састоји из више алтернативно предвиђених дјелатности¹⁷. То су: 1) примјена насиља, 2) пријетња да ће се напасти на живот или тијело и 3) дрско или безобирно понашање. Насиље је свака дјелатност којом се непосредно, блиско и стварно угрожава тјелесни и душевни интегритет пасивног субјекта. То је радња којом се проузрокује опасност од наступања тјелесне повреде. Она може бити предузета различитим дјелатностима, на различите начине и различитим средствима. Пријетња је стављање у изглед (најава) да ће се непосредно напасти на живот или тјелесни интегритет. Овдје се ради о квалификованој пријетњи - стављањем у изглед наношења посљедице смрти или тјелесне повреде. Пријетња мора бити непосредна, стварна, могућа, озбиљна и неотклоњива¹⁸. Дрско или безобирно понашање је свако понашање којим се грубо, вулгарно, непристојно понаша према другом лицу¹⁹.

За постојање дјела је битно да се радња предузима према одређеном пасивном субјекту – члану своје породице²⁰. Као члан породице, у смислу Породичног закона (члан 197 став 3), сматрају се: 1) супружник или бивши супружник, 2) дјеца, родитељи и остали крвни сродници, те лица у тазбиском или адоптивном сродству, односно лица која везује хранитељство, 3) лица која живе или су живјела у истом породичном домаћинству,

14 Милош Бабић, Иванка Марковић, *Кривично право, Посебни дио* (Бања Лука: Правни факултет, 2008), 150-152.

15 Драган Јовашевић, Љубинко Митровић, Вељко Икановић, *Кривично право Републике Српске, Посебни дио* (Бања Лука: Факултет правних наука, 2017), 238-239.

16 Ђорђе Ђорђевић, *Кривично право, Посебни део* (Београд: Криминалистичко-полицијска академија, 2014), 84 и 85.

17 Мирослав Ђорђевић, Ђорђе Ђорђевић, *Кривично право* (Београд: Пројурис, 2016), 168.

18 Љубиша Лазаревић, Бранко Вучковић, Весна Вучковић, *Коментар Кривичног законика Црне Горе* (Цетиње: Обод, 2004), 560-562.

19 Ово кривично дјело постоји и када је оптужени у више наврата своје осмомјесечно дијете које је плакало тукао и тако му нанео преломе костију лобање са оштећењем по живот важних можданих функција (пресуда Врховног суда Србије, Кж. 1572/2003).

20 Наташа Мрвић Петровић, *Кривично право* (Београд: Факултет за пословно право, 2005), 285-287.

4) ванбрачни партнери или бивши ванбрачни партнери²¹ и 5) лица која су међусобно била или су још увијек у емотивној или сексуалној вези, односно која имају заједничко дијете или је дијете на путу да буде рођено иако никада нису живјела у истом породичном домаћинству. На нешто другачији начин КЗРС у члану 112 став 28 одређује чланове породице који могу бити пасивни субјект у смислу овог кривичног дјела. Према том законском рјешењу, као чланови породице сматрају се: 1) супружници и њихова дјеца, 2) преци супружника у правој линији крвног поријекла, 3) ванбрачни партнери и њихова дјеца, 4) усвојилац и усвојеник, 5) хранилац и храњеник, 6) браћа и сестре, њихови супружници и дјеца, 7) бивши супружници и њихова дјеца, 8) родитељи бивших супружника ако живе у заједничком домаћинству и 9) лица која имају заједничко дијете или је дијете на путу да буде рођено иако никада нису живјела у истом породичном домаћинству.

Посљедица кривичног дјела²² се јавља у виду конкретне опасности – угрожавања спокојства (изазивање страха у смислу угрожавања осјећања личне сигурности), тјелесног интегритета или душевног стања. Извршилац дјела може бити само члан породице пасивног субјекта – *delictum proprium*, а у погледу кривице потребан је умиљшај. За основни облик овог кривичног дјела је прописана казна затвора од три мјесеца до три године²³.

2.2. Посебан и тежи облици кривичног дјела

Посебан облик кривичног дјела²⁴ насиље у породици из члана 194 став 5 КЗРС чини лице које прекрши мјере заштите од насиља у породици које му је суд одредио на основу закона којим се уређују породични односи. Против члана породице суд може одредити једну или више мјера заштите од насиља према члану 198 Породичног закона којима се привремено забрањује или ограничава одржавање личних односа са другим чланом породице. Ове мјере могу да трају најдуже годину дана. За ово је дјело прописана (од септембра 2009. године) казна затвора од три мјесеца до три године и новчана казна кумулативно (при чему је КЗРС за ово дјело у периоду од јануара 2006. до септембра 2009. године прописивао блажу казну, и то новчану казну или казну затвора до шест мјесеци).

21 Под чланом породице подразумијева се и ванбрачна супруга учиниоца, при чему је битно за постојање дјела да се радило о заједници живота која је фактички заснована (пресуда Окружног суда у Београду, Кж. 2751/2001).

22 Борислав Петровић, Драган Јовашевић, *Кривично право 2, Посебни дио* (Сарајево: Правни факултет, 2005), 178-180.

23 До новеле КЗРС из септембра 2009. године за основни облик овог кривичног дјела је била прописана новчана казна или казна затвора до једне године, када је дошло до заштравања казнене репресије према учиниоцима ових кривичних дјела.

24 Ђорђевић, Ђорђевић, *Кривично право*, 154-155.

Према одредбама Породичног закона, мјере заштите из члана 198, које могу бити прекршене у смислу овог облика кривичног дјела, су сљедеће: 1) издавање налога за иселење из породичног стана или куће без обзира на право својине, односно закупа непокретности, 2) издавање налога за усељење у породични стан или кућу без обзира на право својине или закупа непокретности, 3) забрана приближавања члану породице на одређеној удаљености, 4) забрана приступа у простор око мјеста становања или мјеста рада члана породице и 5) забрана даљег узнемиравања члана породице.

Кривично дело насиље у породици из члана 194 КЗРС има три тежа, квалификована облика испољавања за која овај законик прописује строжије кажњавање²⁵.

Први тежи облик дјела²⁶, за који је прописана казна затвора од шест мјесеци до пет година (што значи да је и покушај овог кривичног дјела кажњив због висине запријеђене казне), постоји ако је учинилац при предузимању радње извршења основног дјела користио оружје, опасно оруђе или друго средство које је подобно да тијело тешко повриједи или здравље тешко наруши. Оружје је средство чија је основна намјена напад или одбрана. Може бити хладно или ватрено. Оруђе је средство чија је основна намјена обављање каквог друштвено корисног посла или рада, али које се може употријебити за напад или одбрану: сјекира, нож, виле. Друго средство може бити производ природе: камен, дрво или производ људског рада: флаша, пепелара које је по својој природи и карактеристикама подобно да тијело другог лица тешко повриједи или да здравље тешко наруши.

Други тежи облик дјела²⁷ насиље у породици, за који је прописана казна затвора од двије до десет година (до септемба 2009. године казна затвора од једне до осам година), постоји у два случаја: 1) када је усљед предузете радње извршења основног или првог тежег облика наступила тешка тјелесна повреда (у било ком облику) или тешко нарушавање здравља члана породице или 2) ако је дјело учињено према малољетнику, дакле лицу узраста до 18 година живота. Код овог облика дјела обим и интензитет проузроковане теже посљедице (која мора бити у узрочно-посљедичној вези са предузетом радњом извршења) и узраст пасивног субјекта представљају квалификаторне околности²⁸ за које Законик прописује строжије кажњавање.

25 Илија Симић, Александар Трешњев, *Кривични законик са краћим коментаром* (Београд: Службени гласник, 2010), 142.

26 Павишић, Грозданић, Веић, *Коментар Казненог закона*, 534-537.

27 Ђорђевић, Ђорђевић, *Кривично право*, 169.

28 Велинка Грозданић, Марисабел Шкорић, Илеана Виња, „Насиље у обитељи у свјетлу промјена Казненог закона“, *Хрватски љетопис за казнено право и праксу*, 2 (2010): 669-698.

Најтежи облик кривичног дјела²⁹ из члана 194 став 4 КЗРС постоји ако је усљед предузете радње извршења наступила смрт члана породице. Смрт мора бити резултат радње извршења (употријебљеног средства или начина предузете радње) и бити обухваћена нехатом учиниоца. За ово је дјело прописана казна затвора од три до 15 година.

3. ОБИМ И ДИНАМИКА КРИВИЧНИХ ДЈЕЛА НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

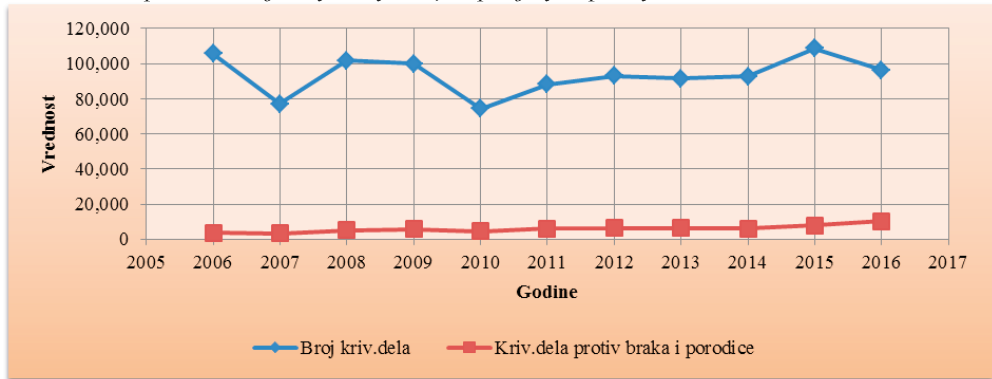
Колика је ефективна друштвена опасност од криминалитета насиља уопште, а посебно од кривичних дјела насиља у породици, најсликовитије говоре статистички подаци о кретању криминалитета уопште на територији Републике Србије у периоду од 2006. године (када је ступило на снагу ново кривично законодавство) до 2016. године (последње анализирани године за коју су били доступни статистички показатељи у овој анализи), односно подаци о обиму, кретању, динамици и тенденцијама извршења кривичних дјела против брака и породице, те кривичних дјела насиља у породици.

Табела 1. Удио кривичних дјела против брака и породице у обиму укупно извршених кривичних дјела у Републици Србији у периоду 2006-2016. године

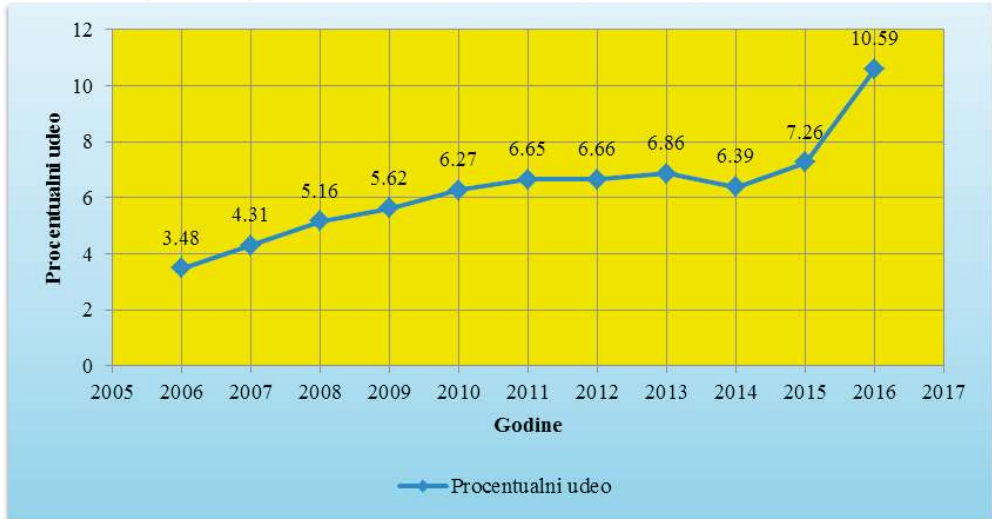
Година	Број крив. дјела	Крив. дјела против брака и породице	Процентуални удио
2006.	105.701	3.680	3,48
2007.	77.000	3.317	4,31
2008.	101.723	5.250	5,16
2009.	100.026	5.617	5,62
2010.	74.279	4.657	6,27
2011.	88.207	5.868	6,65
2012.	92.879	6.182	6,66
2013.	91.411	6.268	6,86
2014.	92.600	5.914	6,39
2015.	108.759	7.891	7,26
2016.	96.237	10.190	10,59

²⁹ Мрвић Петровић, *Кривично право*, 287.

Графикон 1. Кривична дјела против брака и породице у обиму укупно извршених кривичних дјела у Републици Србији у периоду 2006-2016. године

Графикон 2. Процентуални удио кривичних дјела против брака и породице у обиму укупно извршених кривичних дјела у Републици Србији у периоду 2006-2016. године

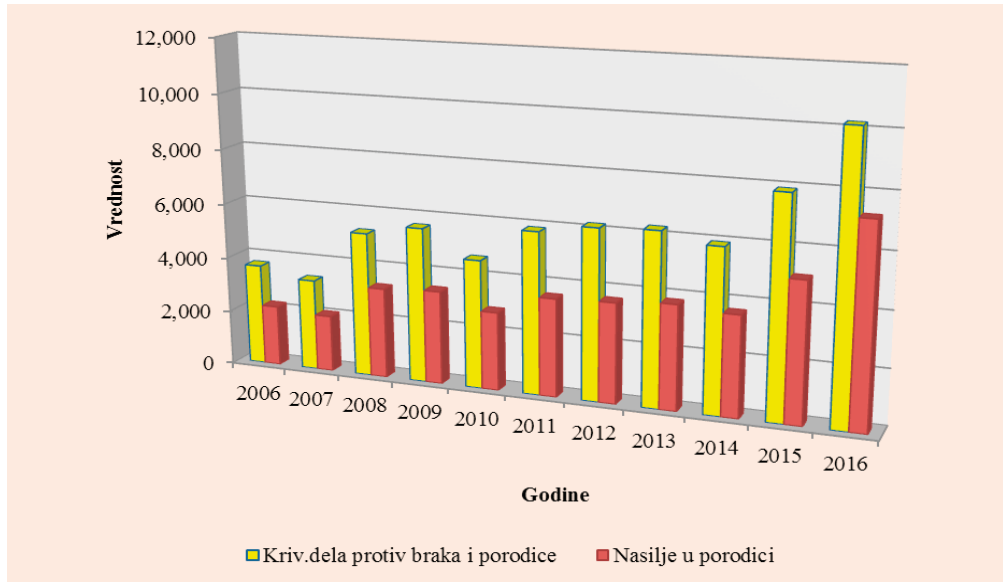
Из наведених података у првој табели можемо закључити: 1) у посматраном периоду криминалитет је у Републици Србији биљежио различите трендове, почев од максималног броја извршених кривичних дјела у износу од 108.759 у току 2015. године, преко 105.710 кривичног дјела извршеног у току прве анализираних – 2006. године до минималног броја од “свега” 88.207 кривичних дјела извршених у току 2011. године и коначно 74.279 кривичних дјела која су извршена 2010. године, 2) оваква тенденција се не може истовремено установити и код кривичних дјела против брака и породице, будући да су ова кривична дјела од почетних 3.680 дјела извршених у току 2006. године или 3.317 дјела извршених у току 2007. године

до краја посматраног периода биљежили константан пораст до 7.891 кривичног дјела које је извршено у току 2015. године и максималног броја од 10.190 кривичних дјела која су извршена последње анализираних године и 3) растао је и проценат учешћа кривичних дјела против брака и породице у укупном броју извршених кривичних дјела. Тако је проценат кривичних дјела против брака и породице од почетних 3,48% у току 2006. године или 4,31% у току 2007. године у односу на укупан криминалитет посматране године, перманентно показивао тренд раста да би последњих година доживио максимално учешће у износу од 7,26% у току 2015. године, па чак до 10,59% у току 2016. године (гдје је, дакле, свако десето извршено кривично дјело заправо неко од кривичних дјела против брака и породице).

Табела 2. Динамика и однос броја пријављених кривичних дјела насиља у породици у укупном броју кривичних дјела против брака и породице у Републици Србији у периоду 2006-2016. године

Године	Крив. дјела против брака и породице	Насиље у породици	Процентуални удио
2006.	3.680	2.191	59,54
2007.	3.317	2.042	61,56
2008.	5.250	3.276	62,40
2009.	5.617	3.384	60,25
2010.	4.657	2.837	60,92
2011.	5.868	3.550	60,50
2012.	6.182	3.624	58,62
2013.	6.268	3.782	60,34
2014.	5.914	3.642	61,58
2015.	7.891	5.040	63,87
2016.	10.190	7.244	71,10

Графикон 3. Динамика броја пријављених кривичних дјела насиља у породици у укупном броју кривичних дјела против брака и породице у Републици Србији у периоду 2006-2016. године

Графикон 4. Процентуални удио броја пријављених кривичних дјела насиља у породици у укупном броју кривичних дјела против брака и породице у Републици Србији у периоду 2006-2016. године

И подаци изложени у табели 2 представљају основе за интересантне закључке о мјесту кривичног дјела насиља у породици у структури криминалитета уопште, односно у структури кривичних дјела против брака и породице: 1) уочава се закономјерност која се огледа у чињеници - како

расте број извршених кривичних дјела против брака и породице, тако је растао и број извршених кривичних дјела насиља у породици, и то посматрано, како у апсолутном, тако и у процентуалном износу, 2) број извршених кривичних дјела насиља у породици је забиљежио најмањи удио у броју кривичних дјела против брака и породице почетних година примјене новог кривичног законодавства. Тако је 2006. године забиљежено само 2.191 кривично дјело ове врсте, односно 2.042 кривична дјела која су извршена у току 2007. године. Максималан број извршених кривичних дјела насиља у породици је забиљежен последњих анализираних година, и то у току 2015. године када је извршено 5.040 ових кривичних дјела, односно 7.244 кривична дјела у току 2016. године и 3) кривично дјело насиља у породици је најчешће извршавано дјело против брака и породице у Републици Србији. Оно у броју укупно извршених кривичних дјела ове врсте учествује од минималних 59,54% у току 2006. године, од када се биљежи константан раст до 63,87% у току 2015. године или 71,10% учешћа кривичног дјела насиља у породици у групи кривичних дјела против брака и породице току 2016. године.

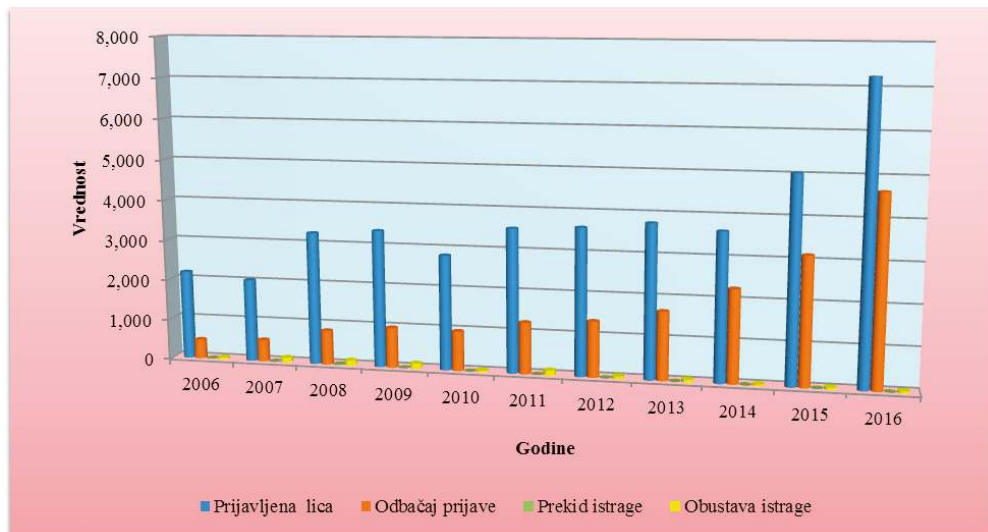
4. ПОЛИТИКА КРИВИЧНОГ ПРОГОНА ЗА КРИВИЧНА ДЈЕЛА НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

У наредним излагањима ћемо анализирати политику кривичног гоњења учинилаца кривичних дјела насиља у породици у периоду 2006-2016. године у Републици Србији, односно њену ефикасност и квалитет.

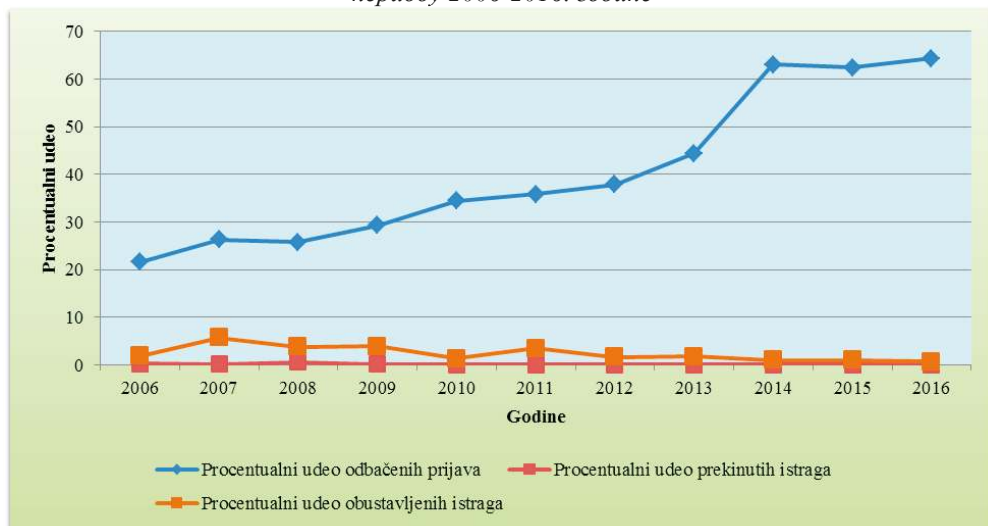
Табела 3. Начин окончања претходног кривичног поступка за кривично дјело насиље у породици у Републици Србији у периоду 2006-2016. године

Године	Пријављена лица	Одбачај пријаве	Процентуални удио	Прекид истраге	Процентуални удио	Обустава истраге	Процентуални удио
2006.	2.191	473	21,59	5	0,23	41	1,87
2007.	2.042	537	26,30	3	0,15	116	5,68
2008.	3.276	845	25,79	17	0,52	125	3,82
2009.	3.384	991	29,28	3	0,09	130	3,84
2010.	2.837	978	34,47	0	0	38	1,34
2011.	3.550	1.271	35,80	2	0,06	124	3,49
2012.	3.624	1.373	37,89	0	0	61	1,68
2013.	3.782	1.687	44,41	1	0,03	68	1,80
2014.	3.642	2.296	63,04	0	0	37	1,02
2015.	5.040	3.148	62,46	3	0,06	52	1,03
2016.	7.244	4.663	64,37	1	0,01	47	0,65

Графикон 5. Број пријављених лица, одбачених кривичних пријава, прекида и обустава истрага за кривично дјело насиље у породици у Републици Србији у периоду 2006-2016. године

Графикон 6. Процентуални удио одбачених кривичних пријава, прекинутих и обустављених истрага за кривично дјело насиље у породици у Републици Србији у периоду 2006-2016. године

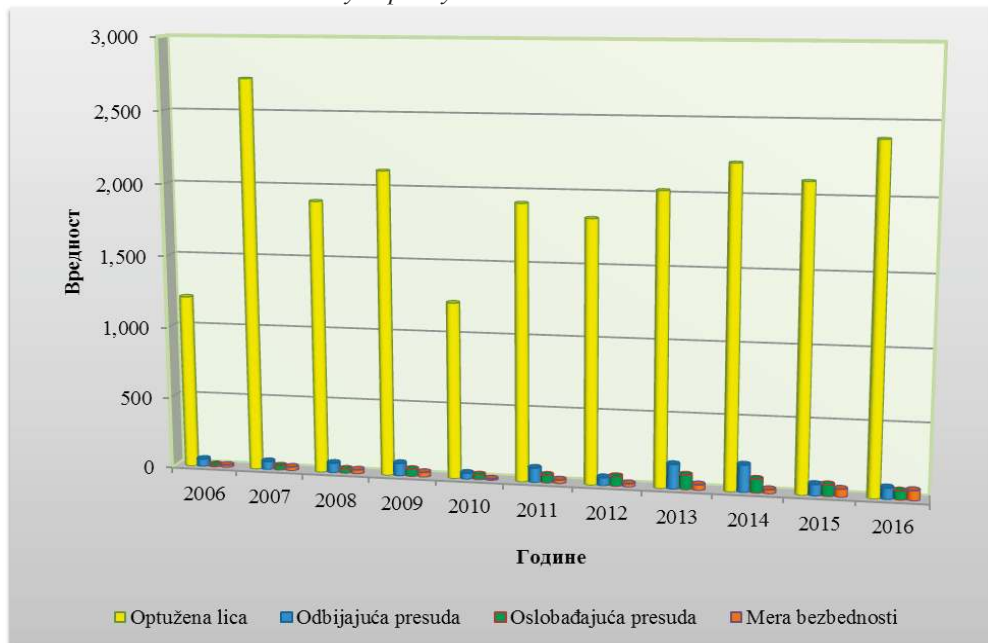
Иако је број извршених кривичних дјела насиља у породици у посматраном периоду изузетно висок, и то како уопште, тако и процентуално, па тако у око 50-60% случајева учествује у броју укупно извршених кривичних дјела против брака и породице, занимљиви су и подаци који се односе

на политику кривичног гоњенја учинилаца ових кривичних дјела. Ови подаци, као и закључци донијети на бази њихове анализе, треба да забрину надлежне органе кривичног гонјенја због изузетно високог броја одбачених кривичних пријава за ово тешко кривично дјело са елементима насиља које се гони по службеној дужности. У односу на број пријављених лица за кривична дјела насиља у породици, изузетно је висок проценат одбачених кривичних пријава и он се креће од 1/5 до 3/5 уопште поднијетих пријава. Најмање је кривичних пријава за кривично дјело насиља у породици одбачено у току 2006. године – 21,59% до максималних 64,37% одбачаја у току 2016. године. У истом периоду је број прекида истраге за пријављено кривично дјело насиља у породици готово симболичан. Тако, ниједном истрага за ово кривично дјело није прекинута у току 2010. и 2014. године, док је у једном случају до прекида истраге дошло само у току 2013. и 2016. године, до максималног броја прекинутих истрага у 17 случајева у току 2008. године, што је износило 0,53% од укупног броја пријављених лица за ово кривично дјело. На крају, нешто је већи број обустава истраге из законом прописаних разлога према пријављеним лицима за кривично дјело насиља у породици. Тај се број обустава истраге кретао са различитим трендом, зависно од посматране године, од минималних 0,65% у току 2016. године до максималних 5,68% у току 2007. године.

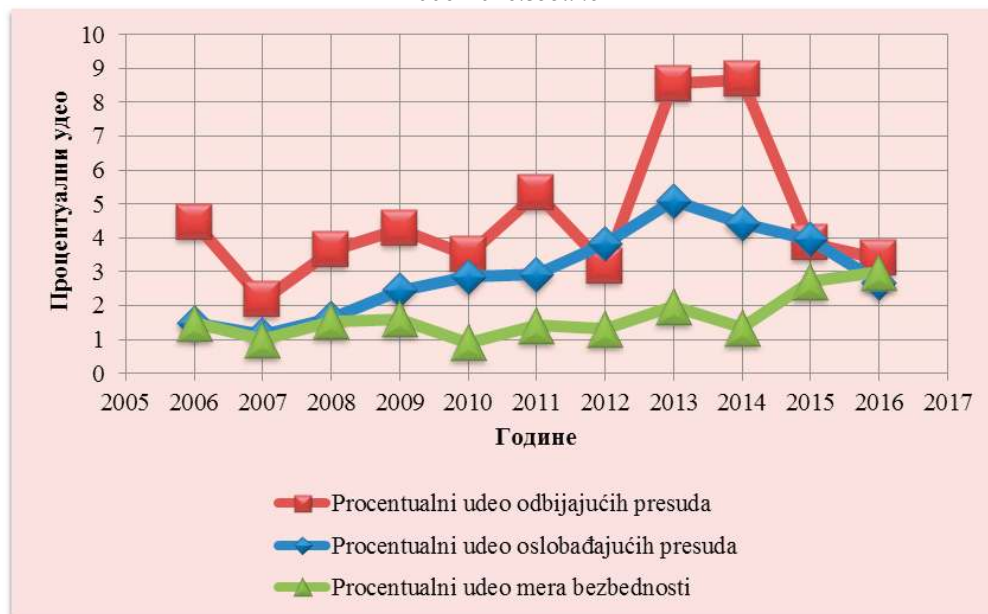
Табела 4. Начин окончања главног кривичног поступка за кривично дјело насиље у породици у Републици Србији у периоду 2006-2016.године

Године	Оптужена лица	Одбијајућа пресуда	Процентуални удио	Ослобађајућа пресуда	Процентуални удио	Мјера безбједности	Процентуални удио
2006.	1.210	54	4,46	18	1,49	18	1,49
2007.	2.722	59	2,17	31	1,14	27	0,99
2008.	1.898	69	3,64	31	1,63	29	1,53
2009.	2.115	90	4,26	52	2,45	34	1,61
2010.	1.228	43	3,50	35	2,85	11	0,90
2011.	1.918	102	5,32	56	2,92	27	1,41
2012.	1.827	58	3,17	70	3,83	24	1,31
2013.	2.024	173	8,55	103	5,09	40	1,98
2014.	2.215	192	8,67	98	4,42	30	1,35
2015.	2.104	81	3,85	83	3,94	57	2,71
2016.	2.386	81	3,39	64	2,68	71	2,98

Графикон 7. Број оптужених лица, одбијајућих и ослобађајућих пресуда, као и изречених мјера безбједности за кривично дјело насиље у породици у Републици Србији у периоду 2006-2016. године

Графикон 8. Процентуални удио одбијајућих и ослобађајућих пресуда, као и изречених мјера безбједности за кривично дјело насиље у породици у Републици Србији у периоду 2006-2016. године

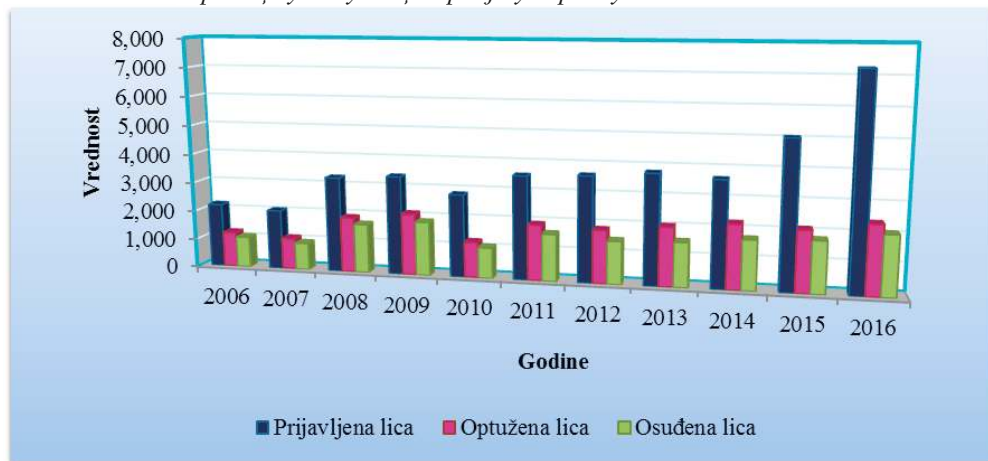
Кривични поступак за кривично дјело насиља у породици је у посматраном периоду примјене новог кривичног законодавства у Републици Србији у релативно високом броју случајева окончаван без изрицања осуђујуће пресуде, односно без изречене казне или друге врсте кривичне санкције. Када се, при томе, има у виду висок проценат и одбачених кривичних пријава за ово кривично дјело који се креће од 50-60% случајева, посебно забрињавају подаци да скоро 10% пријављених лица пролази некажњено за ово тешко кривично дјело насиља. Тако, из наведене табеле можемо извући следеће закључке: 1) велики је број кривичних предмета за пријављена кривична дјела насиља у породици у посматраном период окончаван без осуђујуће пресуде, дакле, без изрицања казне или друге врсте кривичне санкције; 2) за ово кривично дјело одбијајућа пресуда доношена је у различитим процентима од минималних 2,17% од броја пријављених лица у току 2007. године до максималних 8,58% у току 2013. године или чак 8,67% одбијајућих пресуда у току 2014. године; 3) максималан број пресуда којима се оптужба јавног тужиоца одбија је донијет управо 2014. године – 192 пресуде, односно у току 2013. године – 173 пресуде; 4) слична је ситуација и са донијетим ослобађајућим пресудама за кривично дјело насиља у породици. У посматраном периоду се број ослобађајућих пресуда за ово кривично дјело кретао од минималних 1,14% у току 2007. године до максималних 4,42% у току 2014. године; 5) у апсолутним бројевима, највише је ослобађајућих пресуда донијето управо у току 2013. године, и то у 103 случаја, односно у току 2014. године у 98 случајева; 6) за кривично дјело насиље у породици је у готово идентичном броју случајева кривични поступак према пријављеном лицу окончан изрицањем мјера безбједности медицинског карактера. Тај се број у посматраном периоду кретао од 0,90% у току 2010. године до максималних 2,98% у току 2016. године или 2,71% у току 2015. године; 7) највише је мјера безбједности према пријављеним учиниоцима овог кривичног дјела изречено у току 2015. године, и то у 57 случајева, односно у току 2016. године у 71 случају.

Табела 5. Однос броја пријављених, оптужених и осуђених лица за кривична дјела насиља у породици у Републици Србији у периоду 2006-2016. године

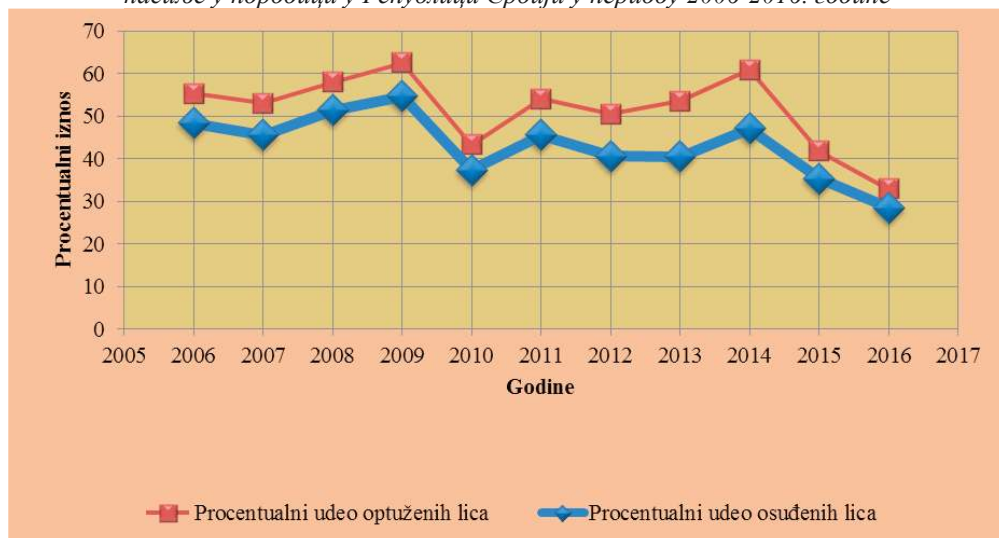
Године	Пријављена лица	Оптужена лица	Процентуални удио	Осуђена лица	Процентуални удио
2006.	2.191	1.210	55,23	1.059	48,33
2007.	2.042	1.082	52,99	931	45,59
2008.	3.276	1.898	57,94	1.681	51,31
2009.	3.384	2.115	62,50	1.850	54,67
2010.	2.837	1.228	43,29	1.059	37,33

2011.	3.550	1.918	54,03	1.616	45,52
2012.	3.624	1.827	50,41	1.472	40,62
2013.	3.782	2.024	53,52	1.532	40,51
2014.	3.642	2.215	60,82	1.712	47,01
2015.	5.040	2.104	41,75	1.778	35,28
2016.	7.244	2.386	32,94	2.065	28,51

Графикон 9. Број пријављених, оптужених и осуђених лица за кривично дјело насиље у породици у Републици Србији у периоду 2006-2016. године

Графикон 10. Процентуални удио оптужених и осуђених лица за кривично дјело насиље у породици у Републици Србији у периоду 2006-2016. године

Када говоримо о ефикасности и квалитету политике кривичног гоњења учинилаца кривичних дјела насиља у породици у Републици Србији, од највећег је значаја упоређивање броја осуђених, односно оптужених лица за ово кривично дјело према броју пријављених лица. Наведени подаци из предње табеле у том погледу не дају основе за закључак да је јавно тужилаштво на ефикасан, законит, благовремен и квалитетан начин заступало поднијети оптужни акт за ово кривично дјело. На то указују сљедећи подаци: 1) број оптужених у односу на пријављена лица за кривично дјело насиља у породици је различит, зависно од посматране године. Тако се он креће од минималних 32,94% оптужених лица (или само 2.386 оптужена лица у односу на 7.244 пријављена лица) у току 2016. године. Највише је оптужених лица забиљежено у току 2007. године у односу на пријављена лица те године што указује на чињеницу да је те године оптужен и велики број лица која су била пријављена за ово кривично дјело претходне календарске године). Иначе, најчешће је оптужено од 40 до 60% од пријављених лица што може да укаже и на квалитет рада органа унутрашњих послова и јавног тужилаштва у претходном кривичном поступку; 2) када се ради о броју осуђених у односу на пријављена лица за кривична дјела насиља у породици, ситуација је још драматичнија. Тако је најмање осуђених лица, и то само 28,51% (мање од 1/3) у односу на пријављена лица забиљежено у току 2016. године када је осуђено 2.065 лица у односу на 7.244 пријављена лица; 3) највише је осуђених лица забиљежено у току 2009. године, и то у износу од 54,67% када је осуђено 1.850 лица од 3.384 пријављена лица; и 4) проценат осуђених лица у односу на пријављена лица за кривично дјело насиља у породици у Републици Србији креће се у просеку од 40-55% случајева (дакле, око половине пријављених лица за ово дјело бива уопште и осуђено, дакле, оглашено кривим).

5. КАЗНЕНА ПОЛИТИКА СУДОВА ЗА КРИВИЧНА ДЈЕЛА НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

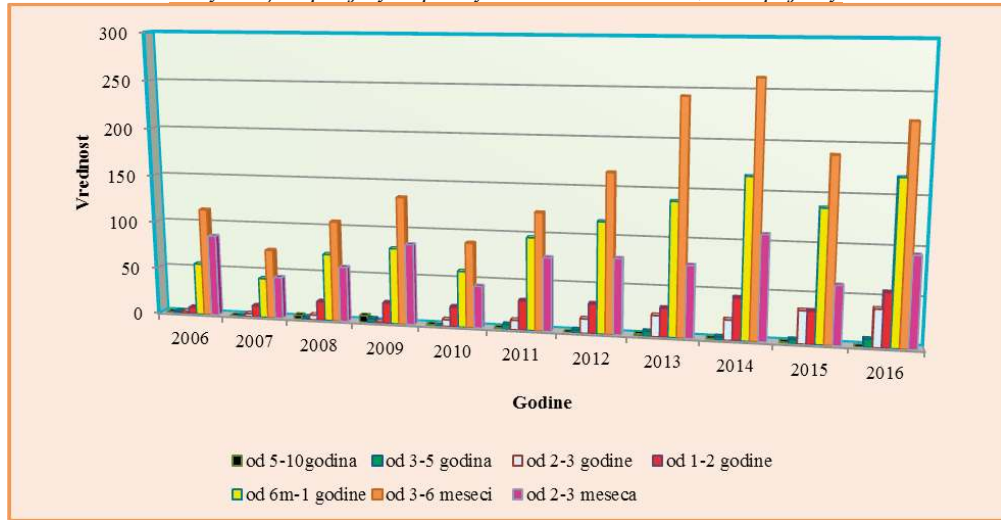
На оцјену о квалитету и ефикасности надлежних државних органа кривичног правосуђа у сузбијању криминалитета ипак, у највећој мјери, утиче квалитет окончаних кривичних поступака за кривична дјела насиља у породици. То се односи на врсту и мјеру изречених казни и других врста кривичних санкција, при чему треба имати у виду да је за ово кривично дјело у основном и квалификованим, односно посебним облицима прописана једино и искључиво казна затвора. Међутим, судска статистика пружа другачија сазнања на основу којих можемо закључити о казненој по-

литици судова, односно о политици изрицања кривичних санкција за ово кривично дјело.

Табела 6. Изречене казне затвора учиниоцима кривичног дјела насиља у породици у Републици Србији у периоду 2006-2016. године, по трајању

Године	осуђена лица	од 5-10 година	од 3-5 година	од 2-3 године	од 1-2 године	од 6м-1 године	од 3-6 мјесеци	од 2-3 мјесеца
2006.	1.059	1	2	2	7	55	114	86
2007.	931	0	0	3	12	42	73	44
2008.	1.681	4	1	5	20	71	106	58
2009.	1.850	7	4	1	22	80	134	85
2010.	1.059	1	0	7	21	59	89	44
2011.	1.616	1	5	10	31	97	123	77
2012.	1.472	0	3	15	31	116	166	79
2013.	1.532	2	5	22	30	139	243	75
2014.	1.712	1	3	21	44	166	262	109
2015.	1.778	1	4	34	34	137	189	61
2016.	2.065	0	8	39	56	169	223	94

Графикон 11. Изречене казне затвора учиниоцима кривичног дјела насиља у породици у Републици Србији у периоду 2006-2016. године, по трајању

Подаци наведени у претходној табели о врсти и мјери изречених казни затвора (у односу на прописане казне) за кривично дјело насиља у породици указују на квалитет поднијетих оптужних аката за ова кривична дјела, квалитет и вриједност изведених доказа на основу којих је суд и одлучивао о врсти и мјери казне коју је изрицао учиниоцима кривичних дјела. На основу наведених показатеља можемо закључити: 1) за кривич-

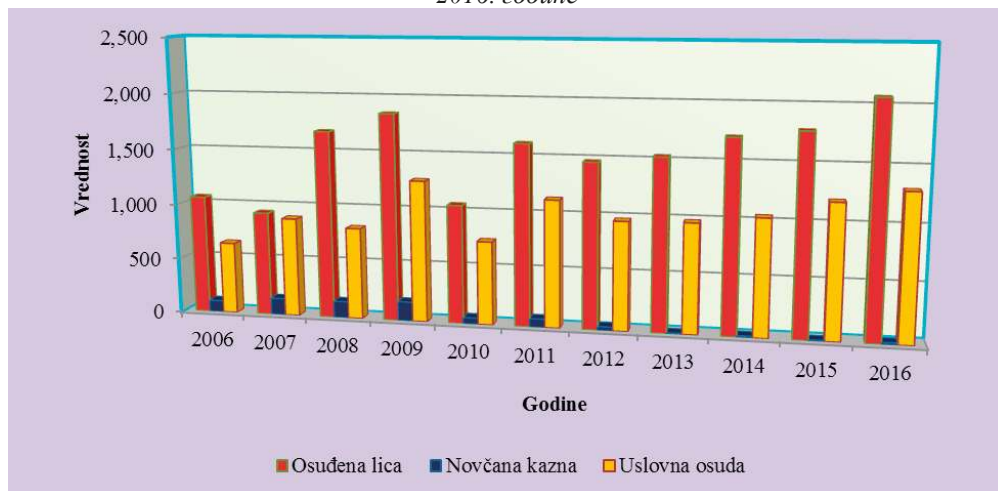
но дјело насиље у породици је најчешће изрицана казна затвора у трајању од три до шест мјесеци. Тај се број изречених казни кретао од минималне 73 казне у току 2007. године или 89 казни ове врсте у току 2010. године - до максималног броја изречених казни у овом трајању од 262 казне у току 2014. године или 223 изречене казне ове врсте у току 2016. године: 2) потом слиједи казна затвора у трајању од шест мјесеци до једне године која је најчешће изречена управо последње анализиране 2016. године у 169 случајева, односно у току 2014. године у 166 случајева. Ова је врста и мјера казне затвора најрјеђе изречена у току 2007. године – у свега 42 случаја или у току 2006. године према само 55 пријављених лица; 3) на трећем мјесту по учесталости изрицања казни за кривично дјело насиље у породици слиједи казна затвора у трајању од два до три мјесеца. Она је изречена од минималних 44 случајева у току 2007. и 2010. године - до максималних 109 случајева у току 2014. године; 4) у нешто мањем обиму и учесталости се креће казна затвора у трајању од једне до двије године. Тако је ова казна изречена од минималних седам пута у току 2006. до максималних 56 пута у току 2016. године; 5) казна затвора у трајању од пет до десет година је изрицана најрјеђе. Наиме ова казна није изречена ниједном пријављеном учиниоцу кривичног дјела насиља у породици у току 2007., 2012. и 2016. године, док је само једном изречена у току 2006., 2010., 2011., 2014. и 2015. године. У два случаја је ова казна изречена само у току 2013. године; 6) ријетко је, такође, изрицана и казна затвора у трајању од три до пет година. Наиме, ова казна није изречена ниједном пријављеном лицу за посматрано кривично дјело у току 2007. и 2010. године, док је најчешће изречена (у 34 случаја) у току 2015. године, односно у 39 случајева у току 2016. године; 7) казна затвора у трајању од 10 до 15 година изречена је у току 2006. године у два случаја, док је најтежа казна – казна затвора од 30 до 40 година изречена само једном, и то у току 2016. године (за тешко убиство члана породице који је претходно злостављан).

Поред законом прописане казне затвора за све облике кривичног дјела насиља у породици у кривичном законодавству Републике Србије, у судској пракси се могу пронаћи интересантни подаци о броју и врсти изречених других врста кривичних санкција за учиниоце овог дјела, што са великим бројем одбачених кривичних пријава, односно донијетих одбијајућих и ослобађајућих пресуда ствара сумњу код опште јавности у одлучност државе да се ефикасним системом казни супротстави свим облицима и видовима насиља у породици, породичној заједници или партнерским односима.

Табела 7. Изречене друге врсте кривичних санкција учиниоцима кривичног дјела насиља у породици у Републици Србији у периоду 2006-2016. године

Године	Осуђена лица	Новчана казна	Условна осуда	Судска опомена	Новчана казна као споредна казна	Рад у јавном интересу	Ослобођење од казне
2006.	1.059	102	642	7	3	0	5
2007.	931	148	887	10	14	1	14
2008.	1.681	147	820	14	3	0	5
2009.	1.850	171	1.265	26	17	3	9
2010.	1.059	55	745	8	9	3	9
2011.	1.616	75	1.135	10	17	23	10
2012.	1.472	33	970	9	13	15	3
2013.	1.532	8	977	1	27	7	3
2014.	1.712	13	1.041	4	24	14	2
2015.	1.778	8	1.193	2	38	27	4
2016.	2.065	17	1.301	2	54	15	8

Графикон 12. Број осуђених лица, изречених новчаних казни и условних осуда учиниоцима кривичног дјела насиља у породици у Републици Србији у период 2006-2016. године

Из података о другим кривичним санкцијама које су у посматраном периоду у Републици Србији изрицане учиниоцима кривичних дјела насиља у породици, може се закључити: 1) за кривично дјело насиља у одређеном броју случајева учинилац је оглашен кривим, али је ослобођен од законом прописане казне. Тај број ослобођења од казне се кретао од минималних два пута у току 2014. године, три пута у току 2012. и 2013. године или четири пута у току 2015. године - до максималних десет пута у току 2011. године

или чак 14 пута у току 2007. године; 2) у односу на број осуђених лица за кривично дјело насиља у породици, најчешће је изрицана условна осуда. Она је тако максимално изречена у току 2016. године у 1.301 случају (у односу на 2.065 осуђених лица, што износи 63%) или у 1.265 случајева у току 2012. године (у односу на 1.850 осуђених лица, што чини чак 68,38 %). Иначе, условна осуда је најређе изречена учиниоцу овог кривичног дјела у току 2006. године у „свега“ 642 случаја; 3) потом слиједи по учесталости изрицања за ово кривично дјело новчана казна (несхватљиво је да се ова врста кривичне санкције изриче учиниоцима кривичних дјела насиља иако је њена првенствена сврха сузбијање имовинских кривичних дјела која се врше из лукративних мотива). Тако је у посматраном периоду ова врста казне изречене за кривично дјело насиља у породици максимално у току 2009. године у 171 случају од укупно 1.850 осуђених лица (што чини 9,24%). Најређе је новчана казна изречена у току 2013. године – у свега 13 случајева (од 1.532 осуђена лица, што износи 0,85%) или у току 2015. године у 15 случајева од 1.778 осуђених лица (што износи 0,84%); 4) за ово кривично дјело често је изрицана и новчана казна као споредна казна уз казну затвора. Тако је ова казна изречена по три пута у току 2006. и 2008. године - до максималних 54 пута у току 2016. године; 5) у малом броју случајева су за кривично дјело насиља у породици изречене и: а) судска опомена као најблажа врста кривичне санкције за пунољетна лица и б) казна рада у јавном интересу. И ово становиште судске праксе домаћих судова сматрамо неприхватљивим јер се ради о алтернативним кривичним санкцијама које се изричу за багателна кривична дјела (за која је прописана казна затвора до једне, односно до три године највише), а гдје кривично дјело насиље у породици свакако не припада (ни по природи, карактеру, садржини, обиму и интензитету посљедице, значају објекта заштите, нити по прописаној врсти и мјери казне за његовог учиниоца); 6) у посматраном периоду судска опомена за ово кривично дјело изрицана је од једног пута у току 2013. године, два пута у току 2015. и 2016. године до максималних 26 пута у току 2009. године; 7) слична је ситуација и са изреченом казном рада у јавном интересу. Она је најчешће изрицана у току 2015. године, и то у 27 случајева и у току 2011. године у 21 случају. Најређе је ова врста казне изречена за посматрано кривично дјело у току 2007. године - само једном или само три пута у току 2009. и 2010. године, док у току 2006. и 2008. године ова казна није уопште изрицана.

6. ЗАКЉУЧАК

Насиље у породици или породичној заједници представља прастари облик испољавања криминалитета насиља који се одиграва у кругу блиских сродника или брачних, односно ванбрачних партнера. Ипак, тек у последње вријеме, управо под утицајем низа релевантних међународних универзалних и регионалних докумената, међу којима се по свом значају издваја Истанбулска конвенција, овај облик насиља добија своје законско оживотворење. Наиме, велики број савремених кривичноправних система успоставља систем кривичне одговорности и кажњивости за различите облике и видове испољавања насиља у породици. Слична је ситуација и у Републици Србији.

У Републици Србији је први пут ово кривично дело уведено новелом Кривичног закона Републике Србије из априла 2002. године. Готово идентичан опис, појам, елементе бића, карактеристике, облике испољавања и прописане казне за ово кривично дјело предвиђа и и КЗРС из 2005. године. Нешто прије тога, појам и облици испољавања насиља у породици одређени су и Породичним законом из 2005. године. То иначе није ријеткост у савременом кривичном законодавству да се ово кривично дјело истовремено прописује у кривичном, али и у ванкривичном законодавству, које често познаје систем специјалних превентивних мјера које се примјењују према учиниоцима насиља, односно систем мјера подршке жртвама таквог насиља. Поред тога, 2016. године у Републици Србији је донијет и посебан Закон о спрјечавању насиља у породици који са широком лепезом превентивних – заштитних мјера и обавезама надлежних државних органа успоставља ефикасан, законит и квалитетан механизам заштите од понављања насиља у породици.

ЛИТЕРАТУРА

- Бабић, Милош, Марковић, Иванка. *Кривично право, Посебни дио*. Бања Лука: Правни факултет, 2008.
- Gerdes I., Louise. *Domestic Violence (Opposing Viewpoints)*. Chicago: Greenhaven Press, 2011.
- Грозданић, Велинка, Шкорић, Марисабел, Виња, Илеана. „Насиље у обитељи у свјетлу промјена Казненог закона“, *Хрватски љетопис за казнено право и праксу*, Загреб, 2 (2010): 669-698.
- Ђорђевић, Ђорђе. *Кривично право, Посебни део*. Београд: Криминалистичко-полицијска академија, 2014.

- Ђорђевић, Мирослав, Ђорђевић, Ђорђе. *Кривично право*. Београд: Пројурис, 2016.
- Јовашевић, Драган. *Лексикон кривичног права*. Београд: Службени гласник Републике Србије, 2011.
- Јовашевић, Драган. *Кривично право*, Посебни део. Београд: Досије, 2017.
- Јовашевић, Драган. *Насиље у породици*. Београд: Институт за криминолошка и социолошка истраживања, 2018.
- Јовашевић, Драган, Митровић, Љубинко, Икановић, Вељко. *Кривично право Републике Српске, Посебни дио*. Бања Лука: Факултет правних наука, 2017.
- Јовашевић, Драган, Митровић, Љубинко, Икановић, Вељко. *Коментар Кривичног законика Републике Српске*. Бања Лука: Службени гласник Републике Српске, 2018.
- Кузман, Марина, Павлековић, Гордана. *Насиље над женом у обители*. Загреб: Друштво за психолошку помоћ, 2004.
- Лазаревић, Љубиша, Вучковић, Бранко, Вучковић, Весна. *Коментар Кривичног законика Црне Горе*. Цетиње Обод, 2004.
- Мрвић Петровић, Наташа. *Кривично право*. Београд: Факултет за пословно право, 2005.
- Муравьева, Марианна, Пушкарева, Наталья. *Бытовое насилие в истории российской повседневности (XI-XXI вв.)*. Издательство Европейского университета, Санкт-Петербург, 2012.
- Opitz, Claudia, Studer, Brigitte, Sardet, Frédéric (Hrsg.), *Häusliche Gewalt – De la violence domestique*. Zürich: Chronos, 2005.
- Павишић, Берислав, Грозданић, Велинка, Веић, Петар. *Коментар Казненог закона*. Загреб: Народне новине, 2007.
- Петровић, Борислав, Јовашевић, Драган. *Кривично право 2, Посебни дио*. Сарајево: Правни факултет, 2005.
- Симић, Илија, Трешњев, Александар. *Кривични законик са краћим коментаром*. Београд: Службени гласник, 2010.
- Haugen, M. David. *Domestic Violence: Opposing Viewpoints*. Chicago: Greenhaven Press, 2004.
- Heike, Mark. *Häusliche Gewalt gegen Frauen, Ergebnisse einer Befragung niedergelassener Ärztinnen und Ärzte*. Baden-Baden: Tectum Verlag DE, 2001.

DOMESTIC VIOLENCE IN JUDICIAL PRACTICE OF THE REPUBLIC OF SERBIA

Miodrag N. Simović³⁰

Faculty of Law of Banja Luka

Dragan Jovašević³¹

Faculty of Law, Niš

Vladimir M. Simović³²

The Prosecutor's Office of Bosnia and Herzegovina

Abstract: *Since the criminal offense of domestic violence, has been introduced in the criminal justice system of the Republic of Serbia in 2002, this incrimination has been constantly evolving in order to improve the efficiency of legal solutions. The most significant solution to domestic violence is provided for by the 2005 Criminal Code. In addition to the legal-theoretical view, in order to point out the basic characteristics of legal solutions in the law of the Republic of Serbia and the way of their implementation in Serbia's jurisprudence by the competent judicial authorities, the paper analyzes statistical data of the Republic Institute of Statistics for the territory of the Republic of Serbia for the period 2006-2016. A specific part of the paper is reflected in the analysis of the penal policy of the courts in judging on reported criminal offenses (i.e. their perpetrators), as to determine the severity or mildness of the types and measures of criminal sanctions in specific cases.*

After the adoption of the Istanbul Convention, this incrimination gains new content, meaning and significance. Thus, in 2016, a special Law on Prevention of Domestic Violence was issued with a system of emergency measures to prevent the possibility of repeating this criminal offense. However, in addition to the prescribed severe sentences of imprisonment for the perpetrators of this criminal offense, its practical accomplishment in judicial statistical practice points to the following: the high volume, structure and dynamics of criminal offenses of this kind; high percentage of dismissed criminal charges, suspensions and

30 Full professor of the Faculty of Law of Banja Luka, judge of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina, Active Member of the Academy of Sciences and Art of Bosnia and Herzegovina, Foreign Member of the Russian Academy of Natural Sciences, Active Member of the European Academy of Sciences and Arts and Active Member of the Balkan Scientific Center of the Russian Academy of Natural Sciences, miodrag.simovic@ustavnisud.ba.

31 Full professor of the Faculty of Law, Niš, jovashana@ptt.rs.

32 Prosecutor of the Prosecutor's Office of Bosnia and Herzegovina and Associate Professor at the Faculty of Security and Protection Independent University in Banja Luka and Faculty of Law University „Vitez“ in Vitez, vlado_s@blic.net.

interruptions of investigations and mild criminal policy of the courts, which, in addition to the prescribed sentence of imprisonment, most often pronounces other kinds of criminal sanctions.

Key words: *the law, criminal offense, domestic violence, punishment, prosecution politics.*